

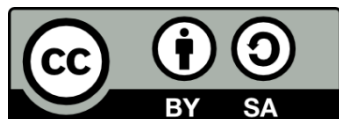

EMUNI A.U.Th. SUMMER SCHOOL - 2014

7^η Διάλεξη: Τα ταξίδια των πολιτισμικών αντικειμένων – πολιτισμός και ειρήνη, πολιτισμός και αφηγηματικές αναπαραστάσεις στα παραμύθια, πολιτισμός και τουριστικά φυλλάδια.

Ελένη Κασάπη

Τμήμα Ιταλικής Γλώσσας και Φιλολογίας

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Τα ταξίδια των πολιτισμικών αντικειμένων – πολιτισμός και ειρήνη, πολιτισμός και αφηγηματικές αναπαραστάσεις στα παραμύθια, πολιτισμός και τουριστικά φυλλάδια.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Περιεχόμενα ενότητας

1. «Δομική και Πολιτισμική Βία στο έργο του J. Galtung: Διερεύνηση της ερμηνείας των όρων από την Ελληνική εκπαιδευτική κοινότητα». Μαριάννα Καπετανίδου.
2. «Ενδυματολογικός κώδικας των Ηρώων στο Παιδικό Εικονογραφημένο Βιβλίο «Παραμύθια και Άλλα» της Πηνελόπη Δέλτα». Γεωργία Χαϊδεμενοπούλου.
3. «Τουρισμός και τουριστικά φυλλάδια. Μία σημειωτική προσέγγιση: η περίπτωση της ελληνικότητας στα επίσημα τουριστικά φυλλάδια του ΕΟΤ». Ευθυμία-Σουζάνα Γαβριήλ.

Σκοποί ενότητας

Να μπορεί ο φοιτητής:

- να διαχειρίζεται με θετικό τρόπο γλωσσικές ή φυσικές εντάσεις σε προσωπικό, δημόσιο και επαγγελματικό πεδίο.

1. Πολιτισμική Βία (1/17)

«Δομική και Πολιτισμική Βία στο έργο του J. Galtung: Διερεύνηση της ερμηνείας των όρων από την Ελληνική εκπαιδευτική κοινότητα».

Μαριάννα Καπετανίδου.

1. Πολιτισμική Βία (2/17)

Α' μέρος έρευνας: Θεωρητικό πλαίσιο:

- Έννοιες της Ειρήνης & της Βίας.
- Στόχοι της έρευνας για την Ειρήνη & Ερευνητικά κέντρα.
- Αρχές και ιστορική αναδρομή της Παιδαγωγικής της Ειρήνης.
- Θεωρία της μετάφρασης κειμένων κοινωνικών επιστημών & Μεταφραστική διαδικασία.

1. Πολιτισμική Βία (3/17)

Β' μέρος Έρευνας:

- Μεθοδολογία της έρευνας.
- Αποτελέσματα.
- Διαπιστώσεις-Συζήτηση.

1. Πολιτισμική Βία (4/17)

Γ' μέρος Μεταφράσεις:

- Μετάφραση από την αγγλική στην ελληνική γλώσσα του επιστημονικού άρθρου “Violence, peace, and peace research”(1969) του J. Galtung.
- Μετάφραση από την αγγλική στην ελληνική γλώσσα του επιστημονικού άρθρου “Cultural violence”(1990) του J. Galtung.

1. Πολιτισμική Βία (5/17)

βασικούς άξονες της μεταφραστικής διαδικασίας (1):

- Πλήρης διεισδυτική κατανόηση των κειμένων και γλωσσική ευαισθησία.
- Επαρκής και δυναμική γνώση της ιστορίας της γλώσσας των πρωτοτύπων.
- Χρονική και χωρική ένταξή τους.
- Εξοικείωση με τον συγγραφέα και γνώση της συγγραφικής του παραγωγής.
- Αποφυγή μεταφοράς πενιχρού και διαστρεβλωμένου μηνύματος.
- Σεβασμός ιδεών και εννοιών των κειμένων (Steiner, 2004:79-100).

1. Πολιτισμική Βία (6/17)

βασικούς άξονες της μεταφραστικής διαδικασίας (2):

- Ιδεολογικές αποχρώσεις, πολιτισμικές προδιαθέσεις, πολιτικές πεποιθήσεις κ.ά. στο κείμενο της γλώσσας-πηγής πρέπει να μεταφερθούν στη γλώσσα στόχο απαλλαγμένες από την προσωπική οπτική του/της μεταφραστή/ριας (Hatim&Mason, 1990: 223-224).

1. Πολιτισμική Βία (7/17)

Μετάφραση κειμένων κοινωνικών επιστημών:

Μέσα στον κοινωνικών επιστημονικών κειμένων κυκλοφορούν έννοιες (Wallerstein, 1981). Απαιτούν από τον/η μεταφραστή/ρια:

- μια βαθιά γνώση του θέματος που πραγματεύεται το κείμενο.
- μια βαθιά γνώση του ευρύτερου πλαισίου των εννοιών.
- άριστη γνώση της ΓΣ και της ΓΠ.
- γνώση της γλώσσας του επιστημονικού κλάδου ή του οργανισμού, της ορολογίας, των δεδομένων και του ιστορικού πλαίσιο (Heim & Tymowski, 2006).

1. Πολιτισμική Βία (8/17)

Δείγμα παρουσίασης της μετάφρασης σε δίστηλο:

A violent structure leaves marks not only on the human body but also on the mind and the spirit. The next four terms can be seen as parts of exploitation or as reinforcing components in the structure. They function by impeding consciousness formation and mobilization, two conditions for effective struggle against exploitation. *Penetration*, implanting the topdog inside the

Μια βίαιη δομή δεν αφήνει σημάδια μόνο στο ανθρώπινο σώμα αλλά και στο μυαλό και στο πνεύμα. Οι τέσσερις όροι που παρατίθενται στη συνέχεια μπορούν να ιδωθούν ως κομμάτια αυτής της εκμετάλλευσης ή ως ενισχυτικά συστατικά μέρη της δομής. Η κύρια λειτουργία τους συνίσταται στον εμποδισμό σχηματισμού συνείδησης και δραστηριοποίησης, δύο από τους σημαντικότερους παράγοντες στη μάχη εναντίον της εκμετάλλευσης. Η *κυριαρχία*, που εμφυσά το αφεντικό στον

1. Πολιτισμική Βία (9/17)

Η Ειρήνη στη Μετανεωτερική εποχή:

Αρνητική Ειρήνη

- Ανυπαρξία Αρνητική Ειρήνη πολέμου
- Μη συγκρουσιακή κατάσταση μεταξύ ατόμων, ομάδων, εθνών
- Απουσία άμεσης βίας

Θετική Ειρήνη

- Απουσία Δομικής βίας.
- Απουσία Πολιτισμικής βίας.
- Ύπαρξη δικαιοσύνης, ισονομίας, ισότητας, ασφάλειας, ελευθερίας, συνεργασίας, σεβασμός ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της κάθε είδους ετερότητας, αλληλεγγύης, προστασίας του περιβάλλοντος.

1. Πολιτισμική Βία (10/17)

Τυπολογία της βίας σύμφωνα με τον J.Galtung:

Άμεση βία

- Σωματική ή ψυχική βλάβη απευθείας στο άτομο.
- Λεκτική βία.
- Φυσική-σωματική βία.
- Ψυχολογική βία.
- Bullying.
- Cyber-bullying.

Δομική βία

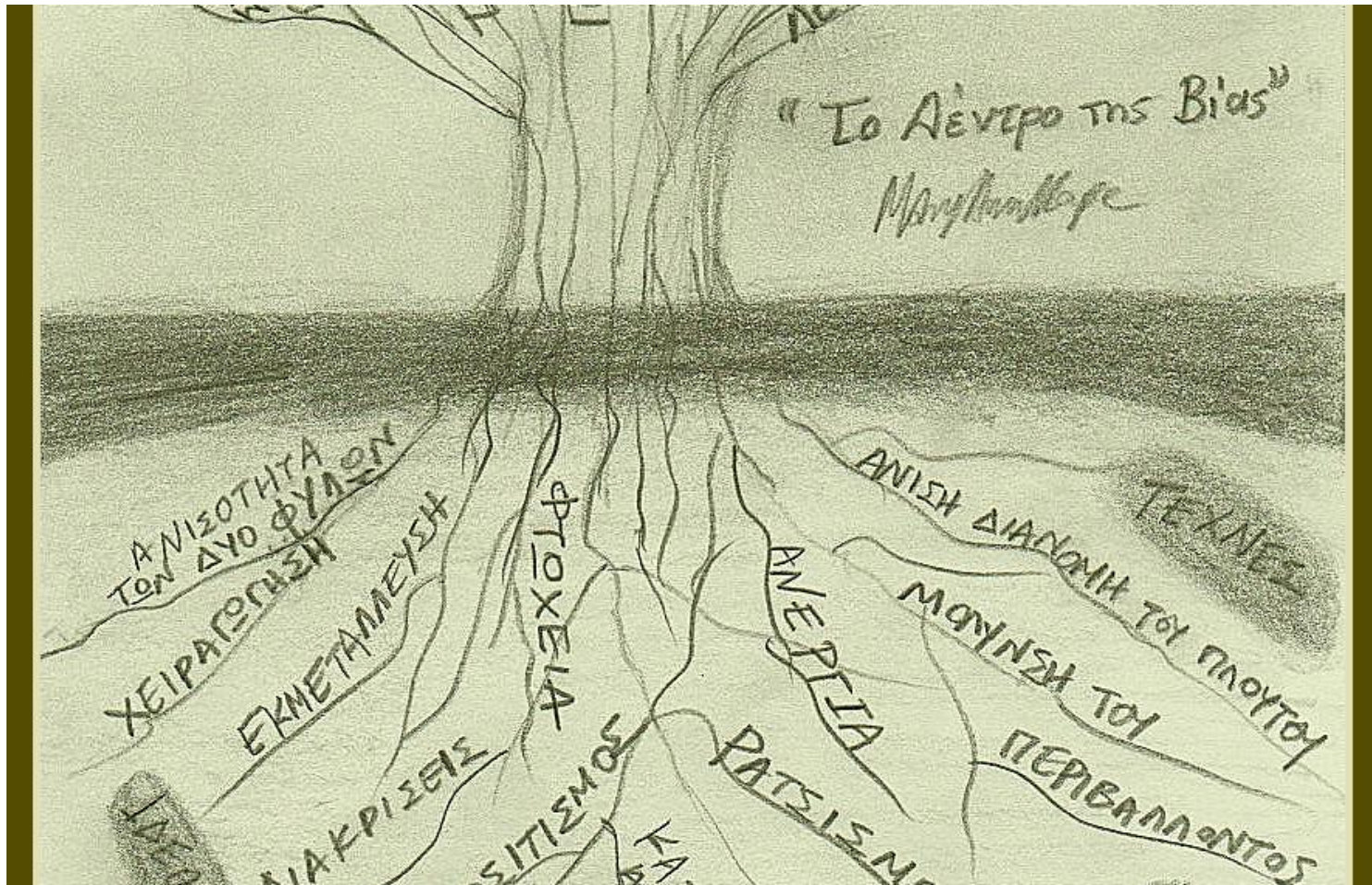
- Μη εκπλήρωση αυτοπραγμάτωσης του ατόμου λόγω των δομών.
- Εκμετάλλευση, Καταπίεση, Ανισότητα των δύο φύλων, Ανεργία, Μόλυνση του περιβάλλοντος, Φτώχεια, Υποσιτισμός, Ρατσισμός, Διακρίσεις εις βάρος οτιδήποτε διαφορετικού.

Πολιτισμική βία

- Νομιμοποίηση και φυσικοποίηση των μορφών της Δομικής Βίας
- Μέσω πτυχών του πολιτισμού όπως η θρησκεία, η εκπαίδευση, τα ΜΜΕ, οι επιστήμες, οι τέχνες κ.α.

1. Πολιτισμική Βία (11/17)

Εικόνα 1: το δένδρο της βίας – Μαριάννα Καπετανίδου

1. Πολιτισμική Βία (12/17)

Η έρευνα:

- Περίοδος διεξαγωγής από Οκτώβριο 2012 έως Απρίλιο 2013.
- Μέσω ερωτηματολογίου με 3 κλειστές και 3 ανοιχτές απαντήσεις.
- Δείγμα χιονοστιβάδας (περιορισμός γενίκευσης συμπερασμάτων).
- Συγκεκριμένα, εκπαιδευτικοί Α'βάθμιας & Β'βάθμιας Δημόσιας και Ιδιωτικής εκπ/σης, μαθητές Γυμνασίου & Λυκείου, από αστικά κέντρα και επαρχία.
- Διανομή συνολικά 363 ερωτηματολογίων: 133 σε εκπαιδ., 102 ΜΓ, 128 ΜΛ.
- Συλλογή συνολικά 321 ερωτηματολογίων: 119 από εκπαιδ., 91 από ΜΓ, 110 από ΜΛ (+ 1 άκυρο).

1. Πολιτισμική Βία (13/17)

Ερευνητικά ερωτήματα:

- Είναι γνωστοί οι όροι «άμεση», «δομική» και «πολιτισμική» βία στην ελληνική εκπαιδευτική κοινότητα;
- Πώς αντιλαμβάνονται και ερμηνεύουν την έννοια των όρων αυτών;
- Υπάρχει σαφής διάκριση ανάμεσα στις διαφορετικές διαστάσεις της βίας;
- Υπάρχει συνάφεια ανάμεσα στη γνώση του όρου και την ερμηνεία του;

1. Πολιτισμική Βία (14/17)

Καταληκτικά σχόλια (1):

- Από τους τρεις όρους φαίνεται ότι ο πιο γνωστός είναι αυτός της «άμεσης βίας» σε όλες τις ομάδες του δείγματος.
- Υπάρχει αναγνώριση της άμεσης βίας ως επί το πλείστον ως σωματικής σε όλες τις ομάδες.
- Οι ερμηνείες της δομικής βίας ως η διαφορά μεταξύ του δυναμικού και του πραγματικού ενός ατόμου λόγω των δομών φαίνεται να είναι πολύ περιορισμένου αριθμού σε όλες τις ομάδες, 10 εκπαιδευτικοί, 4 μαθητές Λυκείου, 1 μαθητής Γυμνασίου.
- Ο όρος της «πολιτισμικής βίας» μπορεί να θεωρηθεί σχεδόν άγνωστος σε όλες τις ομάδες του δείγματος, με μόλις 4 εκπαιδευτικούς και 2 μαθητές λυκείου να τον αναγνωρίζουν.
- Και οι δύο ομάδες μαθητών δεν αναγνωρίζουν τους όρους «δομική» και «πολιτισμική» παρά ελαχίστων εξαιρέσεων.

1. Πολιτισμική Βία (15/17)

Καταληκτικά σχόλια (2):

- Ερμηνείες της πολιτισμικής βίας αντιστοιχούν στην τυπολογία της δομικής βίας π.χ. ρατσισμός, κοινωνική ανισότητα.
- Παρότι η άμεση βία είναι μια μορφή βίας που παρουσιάζεται και στο σχολικό και στο κοινωνικό περιβάλλον το ποσοστό αναγνώρισής της δεν είναι ιδιαίτερα υψηλό.
- Το επίθετο *δομικός-η-ό* παραπέμπει σε δομές αλλά δεν είναι διακριτό στους ερωτηθέντες ποιες είναι οι δομές και ποιες οι εκφάνσεις της δομικής βίας π.χ. φτώχεια, ανεργία, ρατσισμός, περιθωριοποίηση, εκμετάλλευση κ.ο.κ.
- Το επίθετο *πολιτισμικός-ή-ό* ίσως δημιουργεί παρανόηση του όρου.
- Παρότι έδωσαν ερμηνεία 54 εκπαιδευτικοί στον όρο «δομική βία», μόλις 10 τον γνώριζαν. Παρότι έδωσαν ερμηνεία 86 εκπαιδευτικοί στον όρο «πολιτισμική βία» μόλις 4 τον γνώριζαν.

1. Πολιτισμική Βία (16/17)

Προτάσεις:

- Η έρευνα να διεξαχθεί περαιτέρω σε φοιτητές παιδαγωγικών και καθηγητικών τμημάτων.
- Η έρευνα να γίνει σε μεγαλύτερη κλίμακα στην ελληνική επικράτεια με τυχαίο δείγμα.
- Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών να περιλαμβάνει τις αρχές της Παιδαγωγικής της Ειρήνης.
- Να οργανωθούν ενημερωτικές ημερίδες σε σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με τη σύγχρονη τυπολογία της Βίας και τη σημασία της ειρήνης.
- Οι εκπαιδευτικοί να αναπτύσσουν project σχετικά με όλες τις εκφάνσεις της βίας κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους και να μην περιορίζονται μόνο σε απλές αναφορές στην άμεση βία.

Βιβλιογραφία (17/17)

- Steiner, G. 2004. Μετά τη Βαβέλ. Αθήνα. Scripta.
- Hatim, B. Mason, I. (1990). Discourse and the translator. London: Longman.
- Wallerstein, I. 1981. «Concepts in the social sciences: Problems of translation. Στο: Gaddis-Rose» M. (επιμ.), Translation spectrum: Essays in theory and practice. Albany: State University of New York Press. 88-98.
- Heim, M.H. Tymowski W.A. 2006. Guidelines for the Translation of Social Science Texts. New York: American Council of Learned Societies. Διαθέσιμο στο: http://www.acls.org/uploadedFiles/Publications/Programs/sstp_guidelines.pdf (ημ. ανάκτησης 17.08.13).
- Galtung, J. 1969. «Violence, Peace and Peace Research». *Journal of peace Research*. 6-3: 167-191.
- Galtung, J. 1964. «An Editorial». *Journal of Peace Research*. 1-1:1-4.
- Galtung, J. 1990. «Cultural violence». *Journal of peace Research*, 27-3: 291-305.
- Τσοπάνογλου, Α. 2000. Μεθοδολογία της επιστημονικής έρευνας και εφαρμογές της στην αξιολόγηση της γλωσσικής κατάρτισης. Θεσσαλονίκη. Εκδόσεις Ζήτη.

2. Ενδυματολογικοί κώδικες (1/19)

«Ενδυματολογικός κώδικας των Ηρώων στο
Παιδικό Εικονογραφημένο Βιβλίο «Παραμύθια
και Άλλα» της Πηνελόπη Δέλτα».

Γεωργία Χαϊδεμενοπούλου.

2. Ενδυματολογικοί κώδικες (2/19)

- **Μελέτη περίπτωσης** του βιβλίου της Πηνελόπης Δέλτα *Παραμύθια και Άλλα*.
- **Επιλέχτηκαν να αναλυθούν** οι τέσσερις από τις επτά ιστορίες του έργου, (δύο παραμύθια, *Η Καρδιά της Βασιλοπούλας* και *Πρωτοχρονιάτικο Παραμύθι*, και δύο ιστορικά αφηγήματα *Ο Φόρος της Δόξας* και *Μεσολογγίτικα Χριστούγεννα*) ώστε να μελετηθεί αφενός το διαφορετικό είδος (παραμύθι, ιστορικό αφήγημα) και αφετέρου η διαφορετική θεματολογία και εικονογράφηση των τεσσάρων παραμυθιών.
- **Βασικός σκοπός** της έρευνας είναι η συγκριτική μελέτη ανάμεσα στην παλαιότερη έκδοση και στην πιο πρόσφατη του βιβλίου *Παραμύθια και Άλλα* (1915, 1998).

2. Ενδυματολογικοί κώδικες (3/19)

- ο ρόλος των ηρώων και η σχέση τους με τον ενδυματολογικό κώδικα στις δύο διαχρονικά διαφορετικές εκδόσεις του ίδιου παραμυθιού.
- η αγκύρωση κειμένου και εικόνας.
- οι προσαρμογές που γίνονται στην εικονογράφηση του παραμυθιού σε σχέση με τη χρονολογία έκδοσης και το κοινωνικο-ιστορικό πλαίσιο.

2. Ενδυματολογικοί κώδικες (4/19)

Θεωρούμε ότι:

- το κοινωνικο-ιστορικό πλαίσιο επηρεάζει τον τρόπο παρουσίασης του ενδυματολογικού κώδικα των ηρώων.
- η ενδυμασία αποτελεί έναν σημειολογικό κώδικα για τις ανθρώπινες κοινωνίες, ο οποίος δηλώνει κοινωνικές διαφοροποιήσεις, επαγγέλματα, αντιλήψεις, ιδεώδη των λαών, ηλικία, φύλο, εποχή, οικονομική κατάσταση, πολιτισμικό επίπεδο, παραδόσεις, εθνικότητα και πολλά άλλα στοιχεία.

2. Ενδυματολογικοί κώδικες (5/19)

- **Η έρευνα βασίζεται σε** μεικτό σημειωτικό μοντέλο ανάλυσης (Barthes, 1985 & Greimas, 1966), κοινωνιοσημειωτικής θεωρίας, ανάλυσης κειμένων και θεωρία για την ανάλυση της εικόνας.
- Πρόκειται για μια **ποιοτική έρευνα**, με έμφαση στον ενδυματολογικό κώδικα των ηρώων και τη συσχέτισή του με τα χαρακτηριστικά του ρόλου των ηρώων (π.χ. ένδυμα βασιλιά, υπηκόου, βασιλοπούλας).
- Η έρευνα ακολούθησε τις προδιαγραφές της μεθοδολογίας έρευνας πρόβλημα-έρευνα-ανάλυση-δεδομένα-αποτελέσματα.
- Η πρωτοτυπία της παρούσας έρευνας εστιάζει στο γεγονός ότι ο ενδυματολογικός κώδικας δεν έχει αποτελέσει αντικείμενο έρευνας στην εικονογράφηση των ελληνικών παραμυθιών.

2. Ενδυματολογικοί κώδικες (6/19)

- Η έννοια της Κουλτούρας ως σύστημα σημείων.
- Σημείο και κώδικας.
- Η έννοια της αφηγηματικότητας.
- Αγκύρωση κειμένου-εικόνας.
- Σημειωτική στο χώρο της λογοτεχνίας και
Σημειωτική στο χώρο της μόδας.
- Η λειτουργία της παιδικής λογοτεχνίας: ρόλος της
εικόνας στο παιδικό εικονογραφημένο βιβλίο.

2. Ενδυματολογικοί κώδικες (7/19)

- Το χαρακτηριστικό που διακρίνει τα εικονογραφημένα βιβλία από τα άλλα παιδικά βιβλία είναι **η διττή υπόσταση** τους, ότι απευθύνονται στον αναγνώστη μέσα από τον γραπτό λόγο και μέσα από τις εικόνες.
- **Οι εικόνες λειτουργούν ως μηχανισμοί κατασκευής και διάδοσης ιδεών, συμβόλων, αξιών και σημασιών.**

2. Ενδυματολογικοί κώδικες (8/19)

Το ενδιαφέρον μας εστιάζει στο ρούχο των ηρώων:

Η ενδυμασία αποτελεί έκφραση κοινωνικών ενεργειών του ανθρώπου που εισέρχονται βαθιά στα πολιτισμικά πράγματα μιας εποχής. Γι' αυτό το λόγο και οι διάφορες εποχές χαρακτηρίζονται από την ενδυμασία των ανθρώπων. Αλλά και ο άνθρωπος οποιασδήποτε εποχής χαρακτηρίζεται και από την ενδυμασία του. Από τον τρόπο που ντύνεται ένας άνθρωπος μπορούμε να καταλάβουμε το επάγγελμα του, την κοινωνική του θέση, την παιδεία του, αλλά και πτυχές του χαρακτήρα και της προσωπικότητας του. Φανερώνει τη θέση του και το ρόλο του στην κοινωνία.

2. Ενδυματολογικοί κώδικες (9/19)

Ο Barthes στο έργο του Σύστημα Μόδας διακρίνει το ένδυμα σε τρεις κατηγορίες:

- το γραπτό ένδυμα (αυτό που περιγράφεται) – λόγος, λέξεις.
- το εικονιζόμενο (το ένδυμα σε φωτογραφίες, σχέδια και εικόνες) – πλαστικά, μορφές, επιφάνειες, χρώματα, γραμμές.
- το πραγματικό (αυτό που φοριέται) – τεχνολογικά, κλωστές μηχανές.

2. Ενδυματολογικοί κώδικες (10/19)

Ιστορία του Βιβλίου (1):

- Γεννιέται μια βασιλοπούλα. Στη γέννηση έρχονται δύο Νεράιδες, η Μοίρα που της κλέβει την καρδιά και η Ζωή που της χαρίζει ένα κλειδί να βρει την καρδιά της όταν αποφασίσει η ίδια.
- Η Βασιλοπούλα μεγαλώνει χωρίς καρδιά, γίνεται άκαρδη.
- Όταν μεγαλώνει αποφασίζει να βρει την καρδιά της καθώς αντιλαμβάνεται ότι είναι διαφορετική.
- Βρίσκει την καρδιά της μέσα σε ένα κουτί ψηλά στο λόφο μετά από πολλές δοκιμασίες.
- Ξεκινάει το ταξίδι της επιστροφής και βοηθάει τους ανθρώπους.

2. Ενδυματολογικοί κώδικες (11/19)

Ιστορία του Βιβλίου (2):

- Ο γείτονας βασιλιάς θέλει να ξεκινήσει πόλεμο με τον πατέρα σας γιατί η βασιλοπούλα είχε βάλει σε κίνδυνο τη ζωή του βασιλόπουλου.
- Μία γριά στο δάσος ξεγελάει τη Βασιλοπούλα και της κλέβει τα ρούχα.
- Η Βασιλοπούλα καταφέρνει να ξεφύγει εξηγεί στον Βασιλιά του γειτονικού Βασιλείου ότι για όλα έφταιγε αυτή, γλιτώνοντας έτσι το βασίλειο του πατέρα της από βέβαιη επίθεση και λεηλασία.
- Στο τέλος το βασιλόπουλο και η βασιλοπούλα παντρεύονται.

2. Ενδυματολογικοί κώδικες (12/19)

Ανάλυση με βάση το μοντέλο του Greimas:

- **Υποκείμενο** είναι η Βασιλοπούλα, ο τελεστής σύμφωνα με Greimas και το **Αντικείμενο** είναι η καρδιά της που την κλέβει η Νεράιδα Μοίρα κατά τη γέννηση της και την φυλακίζει μέσα σε ένα κουτί και προς αναζήτηση της οποίας θα τρέξει αργότερα η Βασιλοπούλα.
- Στην αναζήτηση αυτού του αντικειμένου, οδηγείται από έναν **Αποστολέα**, ο Αποστολέας είναι η Νεράιδα Ζωή που στη γέννηση της Βασιλοπούλας, παραδίδει ένα κλειδί χρυσό που το κρεμάει με μία χρυσή αλυσιδίτσα στο λαιμό της νεογέννητης. Η Βασιλοπούλα έρχεται σε κάποια φάση της ιστορίας σε σύγκρουση με έναν Αντίμαχο-Αντίπαλο. Η γριά που από την αρχή των δοκιμασιών της Βασιλοπούλας προσπαθεί να την ξεγελάσει.

2. Ενδυματολογικοί κώδικες (13/19)

Ανάλυση με βάση το μοντέλο του Greimas:

- Η Βασιλοπούλα, έχει έναν **Αρωγό**, τον γιατρό, που τη βοηθάει σε μία από τις δοκιμασίες της.
- Ο **Παραλήπτης**, προς όφελος του οποίου η βασιλοπούλα θα αναζητήσει και θα αποκτήσει πίσω την καρδιά της είναι θα λέγαμε, ο περίγυρος της, οι γονείς της, το βασίλειο γενικότερα και θα περάσει όλες τις δοκιμασίες προς όφελος τους, αφού με την απόκτηση της καρδιάς της θα αποκατασταθεί και η ισορροπία μέσα στο βασίλειο.

2. Ενδυματολογικοί κώδικες (14/19)

Βασικά Δρώντα πρόσωπα:

- Βασιλιάς και Βασίλισσα.
- Βασιλοπούλα.
- Νεράιδες (Μοίρα, Ζωή).
- Πρίγκιπας.
- Πρόσωπα που συναντάει κατά τη διάρκεια των δοκιμασιών της η Βασιλοπούλα. Η γριά που ληστεύει τη Βασιλοπούλα
- Γιατρός.

2. Ενδυματολογικοί κώδικες (15/19)

Ανάλυση των εικόνων:

- Η γέννηση της βασιλοπούλας.
- Το φόρεμα της βασιλοπούλας στην παιδική ηλικία.
- Το φόρεμα της βασιλοπούλας στην νεαρή ηλικία.
- Το φόρεμα της βασιλοπούλας στο γάμο της.
- Το φόρεμα του γιατρού.
- Η στολή του βασιλιά.

2. Ενδυματολογικοί κώδικες (16/19)

Ανάλυση των εικόνων:

- Πρόχειρο ντύσιμο της γριούλας.
- Το φόρεμα της Νεράιδας.

Διακειμενικότητα των εικόνων.

2. Ενδυματολογικοί κώδικες (17/19)

Συμπεράσματα:

Έκδοση του 1915.

- Δύο εικόνες, ασπρόμαυρες.
- Με λεζάντα.
- 1^η εικ. Γέννηση της βασιλοπούλας.
- 2^η εικ. Η αλλαγή της βασιλοπούλας.

Εικόνες που εστιάζουν στην αλλαγή του χαρακτήρα

- Γέννηση κακός.
- αλλαγή καλός.

2. Ενδυματολογικοί κώδικες (18/19)

Συμπεράσματα:

Έκδοση του 1998.

- 30 εικόνες, έγχρωμες ανάλογα με τη ροή του μύθου.
- Χωρίς λεζάντα.
- Πολλές σκηνές σχετικές με τις δοκιμασίες.

ΧΡΩΜΑ που δηλώνει

- Φύλο (ροζ φόρεμα-κοριτσάκι).
- Ήθος (μαύρο φόρεμα-κακό, άσπρο φόρεμα – γάμος, αγνότητα).
- Εξουσία (κόκκινο ένδυμα, κορώνα, σκήπτρο -βασιλιάς).

Βιβλιογραφία (19/19)

- Barthes, R. 1985. *The Fashion System*. London. Jonathan Cape.
- Greimas, A. J. 1966. *Sémantique structurale*. Paris: Larousse.
- Πηνελόπη Δ. 2012. *Παραμύθια και άλλα*. Αθήνα. Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη.

3. Τουριστικά φυλλάδια (1/22)

«Τουρισμός και τουριστικά φυλλάδια. Μία σημειωτική προσέγγιση: η περίπτωση της ελληνικότητας στα επίσημα τουριστικά φυλλάδια του ΕΟΤ».

Ευθυμία-Σουζάνα Γαβριήλ.

3. Τουριστικά φυλλάδια (2/22)

Σκοπός έρευνας:

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να αναλυθούν σημειωτικά τα επίσημα τουριστικά φυλλάδια του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού (ΕΟΤ) και μέσα από τη σημειωτική ανάλυση των φυλλαδίων να αναζητηθεί ο τρόπος δόμησης, προβολής και προώθησης της ελληνικότητας.

3. Τουριστικά φυλλάδια (3/22)

Το corpus ανάλυσης της έρευνας είναι τα εξής τουριστικά φυλλάδια του ΕΟΤ:

- Διάλλειμα στην πόλη (City Break).
- Θρησκευτικός Τουρισμός (Religious Tourism).
- Γαστρονομία (Gastronomy).

Τα τουριστικά φυλλάδια αποτελούν επίσημες εκδόσεις του Υπουργείου Τουρισμού και είναι διαθέσιμα σε ηλεκτρονική μορφή, στην επίσημη ιστοσελίδα του (www.visitgreece.gr). Η επιλογή των φυλλαδίων έγινε τυχαία.

3. Τουριστικά φυλλάδια (4/22)

Μεθοδολογία:

Η μέθοδος με την οποία αναλύονται τα τρία φυλλάδια προκύπτει από τη θεωρία ανάλυσης των εικόνων και ανάλυσης του κειμένου, κατά τους Barthes και Greimas αντίστοιχα (Barthes, 1997 και Greimas, 1966). Οι δύο θεωρίες (Barthes και Greimas) χρησιμοποιούνται συνδυαστικά με σκοπό τη μεγαλύτερη ακρίβεια και εγκυρότητα στα αποτελέσματα της έρευνας (τριγωνοποίηση). Πρόκειται για ένα μεικτό μοντέλο ανάλυση εικόνας και λόγου, όπως προτείνεται από τη Χριστοδούλου (2003 και 2007).

3. Τουριστικά φυλλάδια (5/22)

Μεθοδολογικά εργαλεία.

Σχεδιάστηκαν δύο τύποι πινάκων. Ο πρώτος τύπος πίνακα καταγράφει:

- Τον τίτλο του τουριστικού φυλλαδίου.
- Τα περιεχόμενά του.
- Τις υποενότητες στις οποίες αρθρώνεται με τον τίτλο της κάθε υποενότητας ή το κύριο γλωσσικό μήνυμα που φέρει.
- Των αριθμό εικόνων που περιλαμβάνονται στη καθεμιά.

3. Τουριστικά φυλλάδια (6/22)

Μεθοδολογικά εργαλεία.

Ο δεύτερος τύπος πίνακα επικεντρώνεται στην περιγραφή της κάθε εικόνας ξεχωριστά:

- Αύξων αριθμός της εικόνας.
- Είδος της εικόνας.
- Αν έχει λεζάντα ή όχι.
- Περιγραφή της εικόνας (με βάση το μοντέλο ανάλυσης των σημασιολογικών κωδίκων).

Ο αριθμός των σημασιολογικών κωδίκων, στο σύνολο των τριών φυλλαδίων που μελετήθηκαν, είναι 17.

3. Τουριστικά φυλλάδια (7/22)

Ο Barthes (1997), ως προς την ανάλυση της εικόνας, προτείνει δύο επίπεδα ανάλυσης:

- Το κυριολεκτικό (denotation).
- Το συνειρμικό (connotation).

Ωστόσο, υποστηρίζει πως παράλληλα υπάρχει πάντα και το γλωσσικό μήνυμα.

Αναφορικά με τη σχέση του γλωσσικού με το εικονικό μήνυμα, ο Barthes πρεσβεύει ότι το λεκτικό κείμενο που συνοδεύει την εικόνα λειτουργεί ως «**αγκίστρωση**» ή ως **συμπλήρωμα**.

- **Αγκίστρωσης** (η συνηθέστερη): το γλωσσικό μήνυμα έρχεται να επιβεβαιώσει ότι αυτό που είδαμε στην εικόνα είναι σωστό.
- **συμπλήρωσης**: το γλωσσικό μήνυμα έρχεται να συμπληρώσει τυχόν κενά που γεννά η εικόνα.

3. Τουριστικά φυλλάδια (8/22)

Σημασιολογικές Ισοτοπίες κατά Greimas (1966):

- Ομάδες λόγου (λέξεις, φράσεις) με κοινό σημασιολογικό περιεχόμενο.
- Δημιουργία σημασιολογικών κωδικών που βοηθούν στην κατανόηση της εσωτερικής οργάνωσης του κειμένου (Χριστοδούλου, 2007).
- Το μοντέλο ανάλυσης του Greimas, μπορεί να εφαρμοστεί όχι μόνο σε λογοτεχνικά κείμενα αλλά και σε κάθε άλλης μορφής κείμενο.

3. Τουριστικά φυλλάδια (9/22)

Γιατί Σημειωτική;

- Η σημειωτική κρίνεται αποτελεσματικότερη, ως μέθοδος ανάλυσης, όταν έχουμε να κάνουμε με διαφορετικά και ετερογενή κείμενα (Leone, 2010).
- Στη παρούσα έρευνα, **αναλύονται πολυτροπικά κείμενα** (κείμενα και εικόνες). Η σημειωτική βοήθησε ώστε να αναλυθούν συνδυαστικά και παράλληλα τόσο οι εικόνες όσο και τα κείμενα που τις συνοδεύουν.
- Ο τουρισμός, μέσα από το πρίσμα της σημειωτικής ανάλυσης, αποτελεί στοιχείο της άμεσης και πραγματικής εμπειρίας, συμπεριλαμβανομένων όλων των ατελειών που μπορεί να έχει κάθε φυσική δομή (Culler, 1990). **Η σημειωτική ανάλυση της τουριστικής εικόνας** και η έθνο-σημειωτική μελέτη των τουριστικών φυλλαδίων **κρίνεται απαραίτητη για την κατανόηση των μυθολογιών, ιδεολογιών**, πάνω στις οποίες στηρίζεται η σύνθεση και η συγγραφή τους (Morgan & Pritchard, 1998).

3. Τουριστικά φυλλάδια (10/22)

Θεωρητικό Πλαίσιο – Τουρισμός:

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (Π.Ο.Τ)

- **ο τουρισμός αποτελείται** από δραστηριότητες ατόμων που ταξιδεύουν και που διαμένουν σε μέρη διαφορετικά από το σύνηθες περιβάλλον τους.
- **με σκοπό** την ανάπαυση, την άσκηση επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, την εκπαίδευση κ.ά.
- **για χρονικό διάστημα** που δεν υπερβαίνει το ένα έτος.

Ο όρος «σύνηθες περιβάλλον» χρησιμοποιείται για να εξαιρεθούν από τον εν λόγω ορισμό τα συχνά ταξίδια εντός των περιοχών της συνηθισμένης διαμονής ή εργασίας ή άλλα ταξίδια ρουτίνας.

3. Τουριστικά φυλλάδια (11/22)

Θεωρητικό Πλαίσιο - Μορφές Τουρισμού

Σήμερα προκύπτουν συνεχώς νέες μορφές τουρισμού, βασισμένες σε καινούργια, εναλλακτικά ενδιαφέροντα:

- Πολιτισμικός Τουρισμός.
- Γαστρονομικός Τουρισμός.
- Ναυτικός Τουρισμός.
- Ιατρικός Τουρισμός.
- Περιηγητικός Τουρισμός.
- Θρησκευτικός Τουρισμός.
- Συνεδριακός Τουρισμός .
- ...

(Λαγός, 2005)

3. Τουριστικά φυλλάδια (12/22)

Θεωρητικό Πλαίσιο - Τουριστικό Φυλλάδιο:

- Το τουριστικό ενημερωτικό φυλλάδιο είναι ίσως το σημαντικότερο στοιχείο στο σχεδιασμό και την προώθηση του τουριστικού προϊόντος.
- Το τουριστικό φυλλάδιο **αποσαφηνίζει την υπόσχεση της τουριστικής επιχείρησης** προς τον αγοραστή.
- **Πρέπει να διασαφηνίζεται με ακρίβεια** η περιγραφή του προϊόντος.
- **Δεν θα πρέπει να υπάρχουν ψευδή στοιχεία** και ανακρίβειες.
- **Θα πρέπει να μπορεί να προβλέπει τις εξελίξεις** στη ζήτηση των πελατών και να ανταποκρίνεται σε αυτές.

Σήμερα, υπάρχουν τόσο έντυπα όσο και ηλεκτρονικά φυλλάδια. Το περιεχόμενο των τουριστικών φυλλαδίων αποτελείται κατά κύριο λόγο από εικόνες, οι οποίες συνοδεύονται από μικρά κείμενα πληροφοριακού χαρακτήρα (Gardner, Korrés & Δρακόπουλος, 2001).

3. Τουριστικά φυλλάδια (13/22)

Ανάλυση Φυλλαδίου - Διάλλειμα στην πόλη:

Το διάλλειμα ξεκινάει από την πόλη της Αθήνας και συνεχίζει στην πόλη της Θεσσαλονίκης. Δεν γίνεται αναφορά σε καμία άλλη πόλη της Ελλάδας. Το διάλλειμα στην Αθήνα δομείται ως εξής:

- Γενική περιγραφή της πόλης.
- Αναφορά στο ιστορικό της παρελθόν.
- Αναφορά στο σημερινό της πρόσωπο.
- Σύνδεση παλιού και νέου.
- Αναφορά στα περίχωρα.
- Χαλάρωση μέσα στην πόλη.
- Απόλαυση μέσα στην πόλη.

3. Τουριστικά φυλλάδια (14/22)

Ανάλυση Φυλλαδίου - Διάλλειμα στην πόλη:

Στη συνέχεια, ακολουθεί το διάλλειμα στη πόλη της Θεσσαλονίκης, το οποίο αρθρώνεται ως εξής:

- Εξερεύνηση της πόλης.
- Χαλάρωση και διασκέδαση μέσα στην πόλη.
- Νυχτερινή ζωή.

3. Τουριστικά φυλλάδια (15/22)

Ανάλυση Φυλλαδίου - Διάλλειμα στην πόλη:

Από την ανάλυση του φυλλαδίου προέκυψε ότι οι σημασιολογικοί κώδικες που πρωτοστατούν είναι ο μνημειακός (30%), ο κώδικας του ελεύθερου χρόνου (22%) και ο κώδικας του φυσικού περιβάλλοντος (12%).

Συμπεραίνουμε ότι το διάλλειμα στη πόλη (στόχος του φυλλαδίου) εκφράζεται μέσα από:

1. Τα μνημεία της πόλης.
2. Οι εικόνες ανθρώπων που χαλαρώνουν και διασκεδάζουν.
3. Το φυσικό περιβάλλον (θάλασσα, πάρκα).

3. Τουριστικά φυλλάδια (16/22)

Ανάλυση Φυλλαδίου - Διάλλειμα στην πόλη:

- Ανίχνευση των γλωσσικών ισοτοπιών, όπως αναφέρει ο Greimas (Boklund-Lagoroulou, 1982).
- Ομαδοποίηση όλων των λέξεων ή φράσεων που παραπέμπουν στο επιδιωκόμενο διάλλειμα στη πόλη.

Τέτοιες λέξεις είναι: *διάλλειμα, τόσα ακόμη να δεις, έξω από το κέντρο της πόλης, χαλάρωση, εξερεύνησε, διάλεξε, απόλαυσε, απόλαυση, χαλάρωσε και διασκέδασε όλη την ημέρα, εξερεύνησε, η πόλη που ποτέ δεν κοιμάται.*

Οι παραπάνω λέξεις και φράσεις ισχυροποιούν την έννοια της χαλάρωσης και της διασκέδασης που αποτελούν συστατικά στοιχεία του *Διαλλείματος στη πόλη.*

3. Τουριστικά φυλλάδια (17/22)

Ανάλυση Φυλλαδίου - Θρησκευτικός Τουρισμός:

Ο θρησκευτικός τουρισμός, στην Ελλάδα, αρθρώνεται μέσα από:

- Περιγραφή μοναστηριών.
- Περιγραφή εκκλησιών.
- Περιγραφή Θρησκευτικών μονών της χώρας.
- Περιγραφή ιδιαίτερων θρησκευτικών τόπων (Όρος Άθως, Μετέωρα).

Μνημονεύονται μεμονωμένα παραδείγματα (μοναστηριακά συγκροτήματα στα Μετέωρα, στο Όρος Άθως, εκκλησίες της χώρας, η μονή της Αποκάλυψης, κτλ.). Χαρακτηριστική η αναφορά στον Απόστολο Παύλο.

Καμία αναφορά ή εικόνα σε ανθρώπους (πιθανός παγκόσμιος χαρακτήρας θρησκείας).

3. Τουριστικά φυλλάδια (18/22)

Ανάλυση Φυλλαδίου - Θρησκευτικός Τουρισμός:

Σε επίπεδο συνειρμικών κωδίκων, είναι αναμενόμενο ότι πρωτοστατεί:

- Θρησκευτικός κώδικας (38%).
- Πολεοδομικός και αρχιτεκτονικός κώδικας (35%).
- Φυσικά τοπία της Ελλάδας (κώδικας φυσικού περιβάλλοντος, 18%).

Λέξεις και φράσεις που εκφράζουν την ισοτοπία της θρησκευτικότητας είναι: *θρησκευτικούς σκοπούς, Όρος Άθως, μοναστική πολιτεία, Ιερό Όρος, Απόστολος Παύλος, ιστορία του χριστιανισμού, τα μοναστήρια, Αποκάλυψη, εκκλησίες.*

3. Τουριστικά φυλλάδια (19/22)

Ανάλυση Φυλλαδίου–Γαστρονομικός Τουρισμός:

Ελληνική γαστρονομία, μέσα από το φυλλάδιο, αρθρώνεται στις εξής ενότητες (1):

- Εισαγωγή στην ελληνική γεύση.
- Τυρί.
- Λάδι.
- Αυγοτάραχο και ούζο.
- Κρασί.

3. Τουριστικά φυλλάδια (20/22)

Ανάλυση Φυλλαδίου–Γαστρονομικός Τουρισμός:

Ελληνική γαστρονομία, μέσα από το φυλλάδιο, αρθρώνεται στις εξής ενότητες (2):

- Κρέας και ψάρι.
- Μαστίχα και κρόκος.
- Μέλι και γλυκά.
- Παράρτημα με συνταγές.

3. Τουριστικά φυλλάδια (21/22)

Ανάλυση Φυλλαδίου – Γαστρονομία:

Κάθε ενότητα, συνοδεύεται συνήθως από:

- **Υπότιτλο** (συμπληρώνει τον τίτλο ή δίνει επιπλέον πληροφορίες).
- **Ρεαλιστικό σκίτσο** σε πολλές από τις φωτογραφίες (φωτογραφίες πιο παραστατικές, υποδηλώνει ανθρώπινη παρουσία στο φυλλάδιο, η οποία απουσιάζει).

Χαρακτηριστικό είναι ότι δεν απεικονίζονται άνθρωποι μέσα στις φωτογραφίες. Η χρήση του ρεαλιστικού σκίτσου, δίνει πάντα μια πιο ευχάριστη και παιχνιδιάρικη νότα.

Όλες οι φωτογραφίες είναι ρεαλιστικές και συνήθως με έντονα, ευχάριστα χρώματα.

3. Βιβλιογραφία (22/22)

- Barthes, R. 1997. *Εικόνα, μουσική, κείμενο*. Αθήνα. Πλέθρων.
- Bloklund-Λαγοπούλου, Κ. 1980. “Οι σύγχρονες μέθοδοι ανάλυσης λογοτεχνικών κειμένων”. *Φιλολόγος*. 29: 145-162.
- Greimas, A. J. 1966. *Sémantique structurale*. Paris. Larousse.
- Culler, J. 1990. *Framing the Sign: Criticism and Its Institutions (Oklahoma Project for Discourse and Theory)*. Oklahoma-University of Oklahoma Press.
- Gartner, W., C. 2001. *Τουριστική Ανάπτυξη. Αρχές, διαδικασίες και πολιτικές*. Αθήνα. Εκδόσεις Έλλην.
- Hellenic Tourism Organization, Homepage: www.visitgreece.gr (accessed on 10.09.2014).
- Λαγός, Δ. 2005. *Τουριστική Οικονομική*. Αθήνα. Εκδόσεις Κριτική.
- Leone, M. 2011. “Lo spazio d’esperienza delle processioni religiose”. *Ambiente, ambientamento, ambientazione/ Environment, Habitat, Setting*. Monographic issue of Lexia. 9-10: 357-396.
- Morgan, N. & Pritchard, A. 1998. *Tourism Promotion and Power: Creating Images, creating identities*. Chichester. Wiley.
- Χριστοδούλου, Α. 2007. *Σημειωτική και σχολικά εγχειρίδια*. Θεσσαλονίκη. University Studio Press.
- Χριστοδούλου, Α. 2003. *Σημειωτική Ανάλυση και Πολιτισμός στην Ξένη Γλώσσα*. Θεσσαλονίκη. University Studio Press.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:

Εικόνες

- Εικόνα 1: «Δομική και Πολιτισμική Βία στο έργο του J. Galtung: Διερεύνηση της ερμηνείας των όρων από την Ελληνική εκπαιδευτική κοινότητα». Μεταπτυχιακή Διατριβή. Α.Π.Θ. Μαριάνα Καπετανίδου.

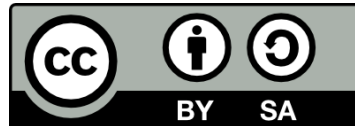

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Κασάπη Ελένη. «Emuni Summer School 2014. Τα ταξίδια των πολιτισμικών αντικειμένων – πολιτισμός και ειρήνη, πολιτισμός στις αφηγηματικές αναπαραστάσεις στα παραμύθια, πολιτισμός και τουριστικά φυλλάδια.». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://eclass.auth.gr/courses/OCRS269/>.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Παρόμοια Διανομή [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

Τέλος ενότητας

Επεξεργασία: Chiara Del Rio
Θεσσαλονίκη, Εαρινό εξάμηνο 2013-14

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σημειώματα

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση 1.0.

